

Nezapomínejme!

Na památku Petera Forstera

Peter Forster se narodil 15. března 1911 v Gaisheimu, malé části hornofalcké obce Neunkirchen nedaleko Sulzbachu-Rosenbergu. V 16 letech vstoupil do místní Socialistické dělnické mládeže a o dva roky později se stal členem SPD. Podle vlastního vyjádření zastával Peter Forster funkci pokladníka v místní pobočce strany až do zákazu SPD 22. června 1933. I po zákazu zůstal Forster politicky aktivní a začal ilegálně rozšiřovat letáky a časopisy, například *Neuer Vorwärts*.

Zatímco některé zdroje tvrdí, že Forster byl aktivní v komunistickém odboji, jiné ho popisují jako sociálního demokrata nebo socialistu. Bez ohledu na to lze říci, že Peter Forster byl přesvědčený antifašista, který od počátku aktivně vystupoval proti nacistickému režimu a nastupujícímu fašismu.

Po zákazu strany se jeho amberský byt na Batteriegasse 6 rychle stal distribučním centrem ilegálních spisů. Protože však místní stranické ústředí NSDAP nesídlilo od tohoto bytu ani sto metrů, nezůstaly tyto aktivity bez povšimnutí.

Netrvalo dlouho a Forster se poprvé dostal do konfliktu se zákonem. V noci z 18. na 19. srpna 1933 chtěl ve svém bytě poskytnout úkryt kurýrovi Wilhelmu Laiovi, který přijel z Československa, ale zabránila mu v tom razie NSDAP. Kurýrovi se podařilo uprchnout, zatímco Peter Forster a jeho bratr Josef byli zatčeni. Peter byl odsouzen k patnácti měsícům vězení za velezradu, které si odpykával do 23. listopadu 1934. Následovala ochranná vazba, proto nakonec zůstal ve vězení až do 27. března 1936. O osudu jeho bratra Josefa není nic dalšího známo.

O době po uvěznění existují v různých pramenech různé zprávy. Sám Forster v rozhovoru pro Daily Herald, který vyšel mimo jiné ve vydání č. 141 pražského Sociálního demokrata, uvádí, že se po propuštění z vězení vrátil do Ambergu a pracoval tam jako stavební dělník. Protože však byl stále v hledáčku národních socialistů, protože byl považován za odpůrce nacistického režimu, odmítl vstoupit do SA a také neposkytoval dary nacistickým organizacím, byl jednoho dne na své stavbě náhle znovu zatčen gestapem.

Jiné prameny uvádějí, že byl zatčen v dubnu 1937 v Gleiwitzu, což vyplývá i z úřední poznámky v přihlášce obyvatel města Amberg.

Pro podezření, že se opět opakovaně politicky angažoval proti vládě národních socialistů, byl v červnu 1937 deportován do koncentračního tábora Lichtenburg u Torgau a 31. července 1937 převezen do nově budovaného koncentračního tábora Buchenwald.

. Forster v deníku Daily Herald uvedl, že během několika měsíců tam vězni napočítali 145 případů, kdy byli muži ubiti k smrti, zastřeleni nebo dohnáni k sebevraždě.

Za těchto okolností a kvůli velké touze po svobodě se u Forstera rychle vyvinul úmysl uprchnout ze zajetí, ale pokusy o útěk byly mezi vězni tábora velmi kontroverzní. Jednak proto, že šance na úspěch byla malá - v prvním roce existence koncentračního tábora Buchenwald bylo „na útěku zastřeleno“ již 24 vězňů -, ale především kvůli dopadům na ty, kteří zůstali. Pokud došlo k útěku, museli zbývající vězni stát za trest na apelplacu, dokud se uprchlík nevrátil do tábora nebo dokud nebylo jisté, že už není v řetězci hlídek. To mohlo trvat několik hodin, v krajním případě i tři dny a noci.

Peter Forster byl v září 1937 potrestán 25 ranami holí na mlatě za „úmysl uprchnout“. Očitý svědek Fredo Ritscher tuto scénu popsals takto:

„Nevydal ani hlásku, ale nikdy nezapomenu na nenávisťně zkrivený obličej, s nímž se díval na ty katy a zejména na SS-Hauptsturmführera, který za to odpovídal. Šel na čtrnáct dní do vazby a pak na tři měsíce do trestné roty.“

Forster se podobnými incidenty nenechal zastrašit, ale vyvinul ještě větší odmítavý postoj k národním socialistům a touhu uniknout z jejich zajetí. Po návratu z trestné roty do bloku „politických recidivistů“ Forster mluvil jen velmi málo. Jednoho dne však vyslovil své vnitřní myšlenky: „Nebudu tu dlouho. Dostanu se odsud. Je mi jedno, jestli při tom zemře deset nacistů“.

Krátce nato se Forster dobrovolně přihlásil do obzvláště těžké pracovní čety, která byla nasazena na stavbu čističky odpadních vod. Staveniště se nacházelo mimo areál tábora, což mu usnadnilo jeho záměr utéct. Během práce se Forster seznámil se spoluvězněm Emilem Bargatzkym, s nímž vytvořil společný plán útěku. Dne 9. května se pokusili tento plán uskutečnit. První pokus o útěk se však nezdařil, protože Forster se bál zasáhnout strážného. O tři dny později, 12. května, se oba dozvěděli, že pracovní četa má následující den skončit. Forster a Bargatzky proto museli využít této poslední příležitosti a 13. května zahájili další pokus o útěk. Forster udeřil strážného rýčem a pak ho oba odtáhli do křoví, kde mu sebrali zbraň. Když se esesák pokusil křičet, Bargatzky mu dal další dvě rány rýčem. Když Forster a Bargatzky zmizeli z dohledu, zahodili pušku do křoví. Podle výmarské knihy úmrtí byl strážný nalezen mrtvý 13. května v 17 hodin.

Poté, co se o útěku dozvěděli, byl vyhlášen všeobecný poplach a všechna komanda se musela vrátit do tábora. Tam byli vězni nahnáni do „politického oddělení“ s bičí a obušky. Čtyři vězni byli ubiti k smrti a jeden zastřelen. Při následném nástupu se rozšířily zvěsti, že každý desátý vězeň má být za trest zastřelen. Vedení SS však od takového opatření upustilo, protože by to znamenalo veřejné vysvětlení. Místo toho byla zavedena jiná trestní opatření, například zvýšené používání střelných zbraní, zvýšené ozbrojování dozorců a zákaz kouření vězňů na dobu neurčitou. Ze zpráv exilové SPD vyplývá, že kromě toho bylo na tři dny uloženo i odepření stravy. Pouze večer směli vězni pít vodu, ale i to bylo třetí den zakázáno. Sadismus dozorců SS nebral konce. Při obědě byly vedle jídelních stolů postaveny kbelíky s kejdou, „aby večer nebyla příliš velká chuť k jídlu“.

V následujících měsících se počet úmrtí mezi vězni skokově zvýšil. Úspěšný útěk využilo říšské vedení SS k mediální očeřovací kampani proti „profesionálním zločincům“ a „podlidem“. Mrtvý dozorce a jednotky SS Totenkopf byli stylizováni jako hrdinové. Dozorce SS prý „padl v boji s nepřáteli státu“. Přesné okolnosti jeho smrti však nebyly zveřejněny. Třiadvacetiletý dozorce byl pohřben na hřbitově hrdinů ve Výmaru, hlavním městě župy. Tělo však nebylo veřejně uloženo, protože soudní lékař jenské univerzity omylem zcela odřízl hlavu. Za trest byl pak převezen do Vratislavi. Po úspěšném útěku zůstali Forster a Bargatzky tři dny spolu, dokud nenarazili na jednotku SS, která cíhala v křoví a pronásledovala je. Podařilo se jim před jednotkou uprchnout, ale museli se přitom rozdělit. Od té doby bylo po obou uprchlících vyhlášeno veřejné pátrání. V duryšských župních novinách bylo zveřejněno policejní pátrání a státní zastupitelství durynského zvláštního soudu nabídlo odměnu 1000 říšských marek za informace vedoucí k dopadení obou uprchlíků. Vzhledem k tomu, že průměrný měsíční příjem v té době činil 165 říšských marek, jednalo se o mimořádně vysokou částku.

Dne 22. května 1938 byl Emil Bargatzky zatčen ve Stendalu. O pouhých šest dní později byl zvláštním soudem ve Výmaru po půldruhou hodinu trvajícím procesu s krátkým vyslechnutím důkazů a údajně zcela vyčerpávajícím doznáním odsouzen k trestu smrti. O několik dní později byl popraven v koncentračním táboře Buchenwald. Jednalo se o první veřejnou popravu v tomto místě, kde byla násilná smrt na denním pořádku. Jako odstrašující příklad nechali příslušníci SS mrtvého na tři dny viset na šibenici.

Peteru Forsterovi se naopak podařilo zůstat při útěku nepozorován a dostat se až na hranice tehdejšího Československa, které překročil 28. května – v den, kdy byl odsouzen jeho uprchlý kolega Bargatzky. Podle svého vlastního vyprávění se po celou dobu živil bramborami, které vykopal na polích a opekl si je. Podle Forstera byl tento přechod hranic záchranou, protože od převzetí moci národními socialisty v roce 1933 odešlo mnoho režimem pronásledovaných lidí do exilu v sousední zemi a Československo bylo považováno za svobodnou azylovou zemi. Ústřední orgán exilové SPD, *Neuer Vorwärts*, sídlil zpočátku také v Praze. Z Československa do Německa byly vybudovány sítě, které zásobovaly tamní soudruhy v ilegalitě letáky. Hranice mezi Německem a Československem byla v té době ještě nezabezpečená, proto zde probíhala čilá výměna materiálů.

Naděje Petera Forstera na úspěšný útěk však byly zmařeny. Když se po překročení hranic přihlásil českému četnictvu, byl vzat do vazby v Egeru, protože německá vláda požádala o jeho okamžité vydání. V té době probíhal v Československu převrat. Vláda byla pod masivním tlakem a demokratičtí politici ztráceli značný vliv. Německá vláda měla v úmyslu rozbít československý stát. Československo bylo izolováno od okolního světa a zemi opouštěli i její spojenci. V zájmu zachrany míru učinily Velká Británie a Francie vůči Německu ústupky, což se zpětně ukázalo jako obrovský omyl. *Neuer Vorwärts* musel přesunout své sídlo z Prahy do Paříže a exilová sociálně demokratická organizace SOPADE ukončila svou činnost, aby mohla opustit zemi.

Dne 29. května 1938 *Neuer Vorwärts* poprvé informoval o dvou uprchlících z koncentračního tábora v Durynsku. V následujících číslech se k tomu vyjádřil sám Peter Forster a naléhavě apeloval proti svému vydání:

„Jednali jsme v sebeobraně, protože každý vězeň v tomto táboře žije v nebezpečí smrti. Žádám všechny socialisty, aby se snažili zabránit mému vydání do Německa, kde bych jistě sdílel osud svého druha Bargatzkyho“.

K této výzvě se připojil i pražský Sociální demokrat, který ve zprávě z 24. června 1938 požadoval: „Petr Forster nesmí být vydán!“. *Neuer Vorwärts* ve svém vydání z 26. června 1938 adresoval české vládě jasná slova: „Vydání Forstera by znamenalo smrt na popravišti“. A položil oprávněnou otázku:

„Opravdu by už v Evropě neměl existovat azyl pro bojovníky za svobodu, kteří se s nasazením života zachránili před peklem mučení? Nebudou nešťastníci opět uvrženi do rukou katů a mučitelů?“.

Podporu však měli i ti, kteří uprchli do Německa, jak je patrné z německých zpráv exilové SPD z července 1938:

„Je zcela zásadní, aby se nacistům nepodařilo politického odpůrce zadupat do země jako zločince. Znovu to bylo možné zažít v případě Forstera. Když Forster se svým spoluvězněm přemohli a zabili dozorce SS, udělalo to dojem v širokých kruzích. Dokonce i z kruhů SA bylo možné slyšet: To jsou naši protivníci, ale jsou to chlapi a ne zbabělci. Když byl Forsterův spoluvězeň zatčen, bylo možné v nepolitických kruzích zaznamenat pocit lítosti a smutku. Když byl v Československu zatčen sám Forster, mnoho lidí, včetně nacistů, říkalo: „Doufám, že nebude vydán“.

Na základě těchto veřejných zpráv si lze dobře představit význam a rozsah tohoto případu. Bylo také možné vytvořit v části německého úřednického aparátu povědomí o tom, že „případ Petera Forstera je pro zemi nebezpečným břemenem, od kterého se může osvobodit tím, že ho nechá uniknout“.

Jedinou možností, jak mohl Forster z Československa uniknout, byla letecká doprava. Byl odvezen na pražské letiště a odtud měl letět dál do Štrasburku letadlem z Bukurešti, aby se dostal do Francie. Odtud se měl později dostat po moři do USA nebo Velké Británie. O tomto pokusu a dalších událostech informoval list *Neuer Vorwärts* v nekrologu z 1. ledna 1939 takto:

„Ale nešťastnou náhodou má letadlo z Bukurešti zpoždění. Mezitím se lidé v Černínském paláci (sídlo ministerstva zahraničí, pozn. red.) dozvěděli o plánované akci a s obavami dávají hlavy dohromady. Ministerstvo zahraničí se chvěje při představě výbuchu vzteku z Berlína, zamračeného Londýn. Policejní hlídka pátrá po ruzyňském letišti, přivádí Petera Forstera zpět do vězení. V letadle, které letí do Štrasburku bez mezipřistání, zůstává jedno místo prázdné.“

Krátce poté byla přijata Mnichovská dohoda, která snížila šance na zabránění vydání na nulu. Přesto se francouzští socialisté a anglické noviny snažili situaci zvrátit. Ale bezvýsledně. Na začátku prosince byl Peter Forster předán německým úřadům. Dne 19. prosince byl vrácen do Výmaru a 21. prosince byl předveden před zvláštní soud ve Výmaru.

Podle zprávy v Allgemeine Thüringer Landeszeitung to Peter Forster svým žalobcům ani u soudu neusnadnil. Vehementně se hájil, což proces protahovalo. Po pěti hodinovém procesu byl však Forster odsouzen k trestu smrti za vraždu. Nic na tom nezměnila ani skutečnost, že v procesu proti jeho společníkovi Bargatzkymu již bylo prokázáno, že nikoli Forster, ale Bargatzky je zodpovědný za smrtelné údery. Rozsudek byl vynesena již před soudem. Neuer Vorwärts po zveřejnění rozsudku ostře kritizoval československou vládu:

„Bývalá československá vláda nevyhověla žádosti o vydání. Současná vláda, která je ve vazalském vztahu k Německu, vydala Forstera katovi. Pohrdla právem na azyl, ukázala, že je vládou reakční, nepřátelskou vůči svobodě.“

A dále:

„Kde vládou hitlerovské bajonety, není už místo pro svobodu, demokracii a právo na azyl. Osud jednoho muže, který byl vydán katovi, symbolizuje smrt práva a svobody v Československu.“

Po skončení procesu byl Forster okamžitě převezen zpět do koncentračního tábora Buchenwald. Datum jeho popravy bylo několikrát odloženo a mělo se uskutečnit o svátku zimního slunovratu.

V den popravy na konci prosince 1938 v Ettersbergu, kde se nacházel koncentrační tábor Buchenwald, mrzlo, až praštělo. Při teplotě minus 18 stupňů se všech 10 000 vězňů a vězenkyň tábora muselo postavit do řady na apelplacu bez svrchníků. Napochodovala také rota SS s ocelovými přilbami a bajonety. Kromě toho velitel tábora pozval jako čestné hosty občany z Výmaru a některé důstojníky. Z popravy se stala velkolepá událost. Z táborových reproduktorů se ozvalo oznámení, že Peter Forster byl zvláštním výmarským soudem odsouzen k trestu smrti. Poté byl Forster, který byl v řetězech, odveden na popraviště a předán katovi. Funkci kata převzal za několik marek jeden ze spoluvězňů.

Peter Forster byl poté oběšen. Jeho smrt byla vyhlášena v 18.45 hodin. Tělo bylo předáno Anatomickému ústavu univerzity v Jeně k výzkumným účelům a poté zpopelněno. Peteru Forsterovi bylo 27 let. Dne 1. ledna 1939 napsal *Neuer Vorwärts* v nekrologu s názvem „Smrt Petera Forstera – ostuda Evropy“ následující řádky:

„Peter Forster nebyl vrah. Nestřílel ze zálohy, jak to dělali národní socialisté v době svého vzestupu. Nemučil nevinné lidi, jak to dělají v době své vlády. Bojoval za svou svobodu, která mu byla bezdůvodně a neoprávněně odňata. Zlomil nezákonný odpor, který se mu postavil na odpor. Udělal to, co bude muset jednou udělat celý německý národ, bude-li chtít najít svou svobodu a svět svůj mír“.

Nekrolog končil slovy:

„Pro mnohé nemůže být hrob Petera Forstera dostatečně pevně zasypán, aby z něj nic a nikdo nepovstal. Přesto z tohoto hrobu povstává celá hanba [sic!] Evropy. Tam stojí obrovská a nezmizí, dokud se z hanby a zoufalství nezrodí čin, který ji vymaže“.

Dnes víme, že většina německého obyvatelstva nadále následovala národní socialisty. Osm měsíců po zveřejnění nekrologu v *Neuer Vorwärts* uvrhli celý svět do druhé světové války, která přinesla obrovské množství bídy, strádání, ničení a smrti.

Nikdy se z hanby a zoufalství nezrodil čin, který by vymazal „hanbu Evropy“. Všechny tyto činy lidí v odboji, kteří bojovali za hodnoty, jako je svoboda, spravedlnost a solidarita - a stejně jako Peter Forster za tento boj zemřeli -, jsou však dědictvím, které je třeba zachovat. Vedle hanby a zoufalství jsou to také okamžiky naděje. „Hanbu Evropy“ samozřejmě nelze jen tak vymazat. Je však naším úkolem zajistit, aby se to již neopakovalo. Přispět tímto příspěvkem je to nejmenší, co můžeme udělat pro to, abychom smazali část hanby a zachovali odkaz Petera Forstera a mnoha dalších lidí. Tito lidé nezemřeli zbytečně.

To je v současné době obzvláště důležité. Hodnoty, jako je svoboda, spravedlnost a solidarita musíme prosazovat každý den a uvědomovat si, že demokracie a rovnost nejsou samozřejmostí, ale že je třeba za ně bojovat a každý den je obnovovat.

[Florian Nellinger](#)